

POUCZENIE
O UPRAWNIENIACH I OBOWIĄZKACH PODEJRZANEGO
W POSTĘPOWANIU KARNYM

Podejrzanemu w postępowaniu karnym przysługują wymienione poniżej uprawnienia:

1. Prawo do składania wyjaśnień, także na piśmie, prawo do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania, bez konieczności podania przyczyn odmowy (art. 175 § 1 i art. 176 § 1)¹⁾. W wypadku wezwania do osobistego stawiennictwa, usprawiedliwienie nieobecności z powodu choroby jest możliwe wyłącznie po przedstawieniu zaświadczenia wystawionego przez lekarza sądowego. Inne zwolnienie jest niewystarczające (art. 117 § 2a). W pilnych wypadkach wezwanie do osobistego stawiennictwa może nastąpić telefonicznie albo w inny sposób (art. 137).

2. Prawo do korzystania z pomocy wybranego przez siebie obrońcy. Jeżeli podejrzany wykaże, że nie stać go na obrońcę, sąd może wyznaczyć obrońcę z urzędu (art. 78 § 1). Nie można mieć więcej niż trzech obrońców jednocześnie (art. 77). W wypadku skazania lub warunkowego umorzenia postępowania karnego podejrzany może zostać obciążony kosztami obrony z urzędu (art. 627 i art. 629).

3. Na żądanie podejrzanego przy jego przesłuchaniu może być obecny obrońca (art. 301).

4. Jeżeli podejrzany nie zna wystarczająco języka polskiego – prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, także przy kontaktach z obrońcą (art. 72 § 1).

5. Prawo do informacji o treści zarzutów, ich uzupełnieniu i zmianach oraz kwalifikacji prawnej zarzucanego przestępstwa (art. 313 § 1, art. 314, art. 325a § 2 i art. 325g § 2).

6. Prawo do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, np. o przesłuchanie świadka, uzyskanie dokumentu, dopuszczenie opinii biegłego (art. 315 § 1 i art. 325a § 2). Jeżeli istnieje obawa, że świadka nie będzie można przesłuchać na rozprawie, podejrzany może wystąpić o jego przesłuchanie przez sąd lub zwrócić się do prokuratora o przesłuchanie świadka w tym trybie (art. 316 § 3).

7. Prawo dostępu do akt sprawy, do sporządzania odpisów i kopii, również po zakończeniu postępowania przygotowawczego. Można odmówić dostępu do akt ze względu na ważny interes państwa lub dobro postępowania (art. 156 § 5).

8. Prawo do złożenia wniosku o końcowe zaznajomienie z materiałami postępowania (śledztwa lub dochodzenia) przed jego zakończeniem. W trakcie tych czynności podejrzanemu może towarzyszyć obrońca (art. 321 § 1 i 3, art. 325a § 2).

9. Prawo do złożenia wniosku o skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego w celu pogodzenia się z pokrzywdzonym (art. 23a § 1). Udział w postępowaniu mediacyjnym jest dobrowolny. Pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji są brane pod uwagę przez sąd przy wymiarze kary (art. 53 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1137 z późn. zm.).

10. Prawo do uzgodnienia z prokuratorem wniosku o wydanie wyroku i wymierzenie przez sąd ustalonych kar lub innych środków bez przeprowadzania dowodów (art. 335 § 1), który może zostać uwzględniony przez sąd, jeżeli pokrzywdzony się nie sprzeciwi (art. 343 § 2). Wniosek taki można również złożyć samodzielnie, przed doręczeniem zawiadomienia o terminie rozprawy (art. 338a) albo na rozprawie, do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych (art. 387 § 1), jednak wówczas sąd może go uwzględnić tylko, gdy prokurator i pokrzywdzony się nie sprzeciwią (art. 343 § 2, art. 343a § 2 i art. 387 § 2).

¹⁾ Jeżeli nie wskazano innej podstawy prawnej, przepisy w nawiasach oznaczają odpowiednie artykuły ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1749 z późn. zm.).

11. W postępowaniu przyspieszonym, w przypadku zapewnienia uczestnictwa podejrzanego w postępowaniu w drodze wideokonferencji, Policja doręcza mu wniosek o rozpoznanie sprawy (art. 517b § 2a, art. 517e § 1a). Może on składać wnioski i oświadczenia oraz dokonywać czynności procesowych wyłącznie ustnie do protokołu. Pisma procesowe, których nie można było przekazać do sądu, mogą być odczytane na rozprawie (art. 517ea § 1 i 2). W ten sam sposób może być zapewniony udział w postępowaniu obrońcy i tłumacza (art. 517b § 2c–2d). W postępowaniu przyspieszonym wniosek o uzasadnienie wyroku może być zgłoszony ustnie do protokołu albo złożony na piśmie w terminie 3 dni od daty doręczenia wyroku; termin do wniesienia apelacji wynosi 7 dni (art. 517h § 1 i 3).

Podejrzany nie ma obowiązku dowodzenia swojej niewinności ani obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść (art. 74 § 1). Jest jednak obowiązany poddać się:

- 1) oględzinom ciała i badaniom niepołączonym z naruszeniem ciała, pobraniu odcisków palców, fotografowaniu oraz okazaniu innym osobom (art. 74 § 2 pkt 1);
- 2) badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że nie zagraża to zdrowiu, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne (zwłaszcza pobranie krwi, włosów lub wydzielin organizmu, np. śliny); badania powinny być przeprowadzone przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia (art. 74 § 2 pkt 2);
- 3) pobraniu przez policjanta wymazu ze śluzówki policzków, o ile jest to konieczne i nie zagraża zdrowiu (art. 74 § 2 pkt 3).

Niespełnienie tych obowiązków może prowadzić do zatrzymania i przymusowego doprowadzenia podejrzanego, jak również skutkować zastosowaniem wobec niego w niezbędnym zakresie siły fizycznej lub środków technicznych służących obezwładnieniu (art. 74 § 3a).

Podejrzany obowiązany jest również:

- 1) stawiać się na każde wezwanie i zawiadamiać organ prowadzący postępowanie o każdej zmianie miejsca zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie (tymczasowego aresztowania, osadzenia w zakładzie karnym w celu odbycia kary), jak również o każdej zmianie danych umożliwiających kontaktowanie się z nim (numer telefonu, adres poczty elektronicznej); w wypadku niestawiennictwa podejrzanego może być zatrzymany i sprowadzony przymusowo (art. 75 § 1 i 2);
- 2) wskazać adres, na który kierowana będzie korespondencja (art. 132 § 1 i 2); w przeciwnym wypadku czynność lub rozprawa zostanie przeprowadzona pod nieobecność podejrzanego; niewskazanie adresu może również uniemożliwić złożenie wniosku, zażalenia lub apelacji z powodu upływu terminów (art. 133 § 2);
- 3) wskazać adresata (tzn. osobę lub instytucję z danymi adresowymi) dla doręczeń w kraju, kiedy przebywa za granicą; w przeciwnym wypadku pismo wysłane na ostatnio znany adres w kraju zostanie uznane za skutecznie doręczone, a czynność lub rozprawa zostanie przeprowadzona pod nieobecność podejrzanego; niewskazanie adresata może również uniemożliwić złożenie wniosku, zażalenia lub apelacji z powodu upływu terminów (art. 138);
- 4) podać nowy adres w wypadku zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie (tymczasowego aresztowania, osadzenia w zakładzie karnym w celu odbycia kary); w przeciwnym wypadku pismo wysłane na dotychczasowy adres zostanie uznane za skutecznie doręczone, a czynność lub rozprawa zostanie przeprowadzona pod nieobecność podejrzanego; niewskazanie adresu może również uniemożliwić złożenie wniosku, zażalenia lub apelacji z powodu upływu terminów (art. 139).